

ปัญหาการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม
The problem on inheritance of adopted child

อรทัย ปานเพชร¹, พรรณิกา สมบูรณ์², ชื่นชีวิน ยิ้มเฟื่อง³

^{1,2}นักศึกษานิติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

³อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

E-mail : Orathai.ie@gmail.com, K.pannika22@gmail.com, chuencheewin.yi@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตาย สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ อันมีอยู่ก่อนที่บุคคลนั้นถึงแก่ความตายย่อมตกทอดสู่ทายาท เว้นแต่ สิทธิ หน้าที่ และ ความรับผิดชอบที่เป็นเรื่องเฉพาะตัว แต่หากทายาทตายก่อนเจ้ามรดก หรือถูกกำจัดไม่ให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ผู้สืบสันดานของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกก็สามารถเข้ารับมรดกแทนที่ทายาทที่เสียชีวิตไปก่อนแล้วได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของสิทธิในการรับมรดกแทนที่ระหว่างผู้สืบสันดานในทางสายโลหิตโดยตรงกับผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม เนื่องจาก กรณีเจ้ามรดกมีบุตรบุญธรรม และบุตรบุญธรรมนั้นตายก่อนเจ้ามรดก บุตรของบุตรบุญธรรมมีสิทธิเข้ารับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่กันได้ แต่หากเป็นกรณีที่บุตรของเจ้ามรดกมีบุตรบุญธรรม และบุตรนั้นตายก่อนเจ้ามรดก บุตรบุญธรรมของบุตรเจ้ามรดกกลับไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมของตนเอง แนวทางการตีความและบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสิทธิรับมรดกแทนที่ระหว่างผู้สืบสันดานในทางสายโลหิตโดยตรงกับผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม

บทความนี้จึงเป็นการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี เจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานในทางสายโลหิตโดยตรงกับผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม พร้อมทั้งค้นคว้าแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และการตีความ บังคับใช้กฎหมาย เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันซึ่งสิทธิในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้น

คำสำคัญ : สิทธิ / การรับมรดกแทนที่ / ผู้สืบสันดาน

Abstract

When someone dies, rights, obligations and liability of those person inevitably fall to the heirs, except the rights, duties and responsibilities which are specific. However, if the statutory heirs died before the owner legacy, or the statutory heirs are prohibited by law to heritage inheritance before owner legacy die, descendant have the right to inherit inheritance overrides statutory heirs who died before. However, there are some issues regarding the equality of the right to be representative to inherit between the lineal descendant in directly blood and adopted child because if the owner legacy has adopted child, and adopted child dies before the owner legacy, the child of an adopted person has the right to be representative to inherit. Nevertheless, in the case of the owner legacy has child who is statutory heir, and statutory heir has adopted child, and then statutory heir dies before the owner legacy. Adopted child of statutory heir does not have the right to be

representative to inherit over their adoptive parent. It can be seen that guidelines for interpretation and enforcement of such law cause disparity in representative inheritance rights between direct lineal descendant and Adopted heir.

Therefore, this article explores the concept and theory of law about the right to be representative inheritance of direct lineal descendants and Adopted heir as well as searching for guidelines to revise legislation and the interpretation of law enforcement in order to create equal rights in inheritance of direct lineal descendants and Adopted heir as mentioned before.

Keywords: right / representative / descendant

บทนำ

มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน บ้านพร้อมที่ดิน หรือ สัหาริมทรัพย์ เช่น รถ เงิน เครื่องประดับ นอกจากทรัพย์สินแล้ว ยังรวมถึงบรรดาสติ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆ ซึ่งผู้ตายมีอยู่ก่อนหรือขณะถึงแก่ความตาย เว้นแต่ บรรดาสติ หน้าที่ ความรับผิดชอบซึ่งตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้วเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้ตายย่อมไม่ตกทอดไปสู่ทายาท จะมีเพียงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่างๆโดยสภาพแล้วไม่ใช่งการเฉพาะตัวของผู้ตายที่จะถือว่าเป็นมรดก โดยมรดกนั้นจะตกทอดสู่ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ “ทายาทโดยธรรม” คือ ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย และ “ผู้รับพินัยกรรม” คือ ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรมอีกประเภทหนึ่ง

ในการตกทอดซึ่งทรัพย์สินมรดกนั้น จะให้ความสำคัญกับเจตนาของเจ้ามรดก กล่าวคือ ถ้าผู้ตายหรือเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้ผู้ใด ผู้รับพินัยกรรมย่อมได้รับมรดกตามพินัยกรรมนั้น และถ้าเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้ผู้ใดจนหมดแล้ว ไม่มีทรัพย์สินใดเหลืออยู่ ทายาทโดยธรรมซึ่งเป็นทายาทตามกฎหมายก็จะไม่ได้รับมรดกเลย ดังนั้น ทายาทโดยธรรมจะได้รับมรดกก็ต่อเมื่อมีทรัพย์สินเหลืออยู่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในพินัยกรรม หรือไม่มี หรือเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมใดๆไว้ก่อนถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินมรดกทั้งหมดของผู้ตายจึงจะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ได้กำหนดให้ทายาทโดยธรรมตามกฎหมายนั้น แบ่งออกเป็น 6 ลำดับ โดยมีสิทธิรับมรดกก่อนหลัง ดังต่อไปนี้ ทายาทลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดาน อันได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ และต่อไปจนสุดสาย ทายาทลำดับที่ 2 คือ บิดา มารดา ทายาทลำดับที่ 3 คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ทายาทลำดับที่ 4 คือ พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ทายาทลำดับที่ 5 คือ ปู่ ย่า ตา ยาย ทายาทลำดับที่ 6 คือ ลุง ป้า น้า อา

อย่างไรก็ตาม สิทธิการรับมรดกในระหว่างทายาทลำดับที่ 1 ด้วยกัน คนที่เป็นลูกของเจ้ามรดกเท่านั้น จึงจะมีสิทธิรับมรดก ส่วนบรรดาหลาน เหลน หรือลื้อ จะไม่มีสิทธิได้รับมรดกโดยตรง แต่ถ้าลูกคนใดตายไปก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดไม่ให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย และลูกคนนั้นมีลูก หรือมีหลาน (ซึ่งจะเป็นหลานหรือเหลนของเจ้ามรดก) ลูกหรือหลานเหล่านั้นก็จะสามารถรับมรดกแทนที่ได้ ส่วนถ้าผู้ตายไม่มีผู้สืบสันดานและผู้สืบสันดานไม่มีผู้รับมรดกแทนที่แต่มีบิดามารดา ซึ่งเป็นทายาทลำดับที่ 2 ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายก็จะตกแก่บิดามารดา โดยทายาทลำดับถัดๆไปจากบิดามารดา จะไม่มีสิทธิได้รับมรดกเลย แต่ถ้าบิดามารดาตายไปก่อนเจ้ามรดก จะมีการรับมรดกแทนที่บิดามารดาไม่ได้ มรดกย่อมตกไปสู่ทายาทลำดับ 3 ต่อไป สำหรับทายาทลำดับที่ 3 คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน จะมีสิทธิรับมรดกต่อเมื่อไม่มีทายาทลำดับที่ 1 และทายาทลำดับที่ 2 เหลืออยู่เลย โดยทายาทลำดับที่ 3 มีก็คนก็แบ่งไปเท่าๆกัน ถ้าคนหนึ่งคนใดตายไปก่อนเจ้ามรดกและมีลูก

หรือหลาน ลูกหรือหลานก็สามารถเข้ามารับมรดกแทนที่กันได้ต่อไปจนสุดสาย ถ้าไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ถึง 3 เหลืออยู่เลยและไม่มีผู้รับมรดกแทนที่ ททรัพย์มรดกย่อมตกไปสู่ทายาทลำดับที่ 4 5 และ 6 ตามลำดับต่อไปจนสุดสาย การรับมรดกแทนที่ จึงเป็นกรณีที่ผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกเข้ารับมรดกแทนที่ ทายาทซึ่งถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดกจึงให้ผู้สืบสันดานของทายาทรับมรดกแทนที่ได้ หรือทายาทถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายจึงให้ผู้สืบสันดานของทายาทรับมรดกแทนที่ได้ โดยกฎหมายได้ระบุให้ การรับมรดกแทนที่นั้น เกิดขึ้นได้เฉพาะระหว่างทายาทโดยธรรมเท่านั้น ไม่รวมถึงทายาทโดยพินัยกรรม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังมีประเด็นปัญหาที่ยังเป็นที่ถกเถียงกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรม เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้บุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานเสมือนบุตรสืบสายโลหิต แต่การตีความและการบังคับใช้กฎหมายในปัจจุบันไม่ให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นทายาท และผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นตายหรือถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกเสียชีวิต ซึ่งประเด็นปัญหาดังกล่าวยังมีความสับสนในการตีความและการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักความเท่าเทียมกันของผู้สืบสันดานแต่ละประเภทตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย และไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดทางออกไว้อย่างชัดเจน เป็นเพียงการตีความตามดุลยพินิจของศาลหรือนักวิชาการเท่านั้น อันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันซึ่งสิทธิในการรับมรดกแทนที่ระหว่างผู้สืบสันดานโดยตรงกับบุตรบุญธรรม บทความทางวิชาการฉบับนี้ จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎี และการตีความในทางปฏิบัติของกฎหมาย เพื่อเข้าใจถึงปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ ในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานตามบรรพ 6 กฎหมายลักษณะมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. เพื่อศึกษาปัญหาความเท่าเทียมกันในการรับมรดกแทนที่ระหว่างผู้สืบสันดานประเภทบุตรสืบสายโลหิต กับ ผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ตีความ และบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเท่าเทียมกันของผู้สืบสันดานแต่ละประเภท

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาปัญหาการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม เป็นการศึกษาหลักเกณฑ์และการบังคับทางกฎหมายเกี่ยวสิทธิในการรับมรดกและการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทบุตรสืบสายโลหิต และ บุตรบุญธรรม ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะมรดก มาตรา 1639 และ มาตรา 1643 โดยเปรียบเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกา ความเห็นทางวิชาการ แนวทางการตีความและการบังคับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างความเท่าเทียมกันซึ่งสิทธิในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทต่างๆ

ทบทวนวรรณกรรม

ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ ได้ให้ความหมายของ “มรดก” ไว้ว่า มรดก ประกอบด้วย สองส่วนใหญ่ คือ ส่วนที่เป็นทรัพย์สินและสิทธิ ส่วนที่สอง คือ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดก โดยมีข้อยกเว้นว่า กฎหมายเขียนไว้ไม่ให้เป็นมรดกและโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ (ไพโรจน์, 2559:18)

อาจารย์กิริติ กาญจนรินทร์ ได้ให้ความหมายของคำว่า ”มรดก” ไว้ว่า ตามบทบัญญัติมาตรา1600 พอจำแนกให้เห็นได้ว่ามรดกของผู้ตายนั้น ได้แก่ 1.ทรัพย์สินทุกชนิดและสิทธิของผู้ตาย 2.หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย โดยได้อธิบายนิยามไว้ดังนี้ ทรัพย์สินทุกชนิดที่ตกเป็นมรดกไม่จำกัดว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ อาจเป็นวัตถุที่มีรูปร่าง มีราคาและถือเอาได้ หรือเป็นวัตถุไม่มีรูปร่างที่มีราคาและถือเอาได้ก็ได้ เช่น ช้าง ม้า สุกร โค กระบือ เสื้อผ้า แก้ว แหวน เงิน ทอง ส่วนสิทธิ หมายความว่าประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ สิทธิก็เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งหากมีราคาและถือเอาได้ สิทธิเป็นได้บุคคลสิทธิ และ ทรัพย์สินสิทธิ และหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย ก็คือหนี้ของผู้ตายซึ่งตกทอดไปยังทายาทนั่นเอง (กิริติ,2554:11)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 ได้นิยามความหมายของคำว่า”มรดก” ไว้ว่าภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดทั้ง สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ เว้นแต่ ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย โดยแท้ (สุพจน์,2557:384)

มรดก หรือ มฤตก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย รวมตลอดทั้งทรัพย์สินที่เป็นสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตายด้วย เว้นแต่บรรดาที่ตามกฎหมายแล้ว หรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ ทั้งหมดนี้เรียกรวม ๆ ว่า กองมรดก (mass of the inheritance หรือ mass of the estate) (wiki,2552)

อาจารย์วรุฒิ เทพทอง ได้ให้นิยามของคำว่า “รับมรดกแทนที่” น่าจะหมายถึง การเข้ารับมรดกของผู้สืบสันดานโดยตรงแทนที่ทายาทที่ไม่อาจรับมรดกของเจ้ามรดกได้ เนื่องจากเสียสิทธิในมรดกเพราะตนเองต้องถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย (วรุฒิ,2549:203)

อาจารย์กิริติ กาญจนรินทร์ ได้ให้นิยามของคำว่า “รับมรดกแทนที่” เป็นการตกทอดมรดกอย่างหนึ่ง ผู้รับมรดกแทนที่ถือว่าเป็นทายาทประเภทหนึ่งที่มีสิทธิโดยธรรมในการรับมรดกตามมาตรา 1639 ซึ่งไม่ใช่ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 ยกเว้นผู้รับมรดกแทนที่ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 เท่านั้น เพราะผู้รับมรดกแทนที่เป็นเพียงผู้สืบสันดานของทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 ที่ 4 และที่ 6 เท่านั้น (กิริติ,2554:82)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3753/2534 โจทก์เป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายตาม ป.พ.พ. มาตรา1627 และ1629 (1) โจทก์ย่อมมีสิทธิได้รับมรดกทันทีที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 1599 วรรคหนึ่ง หากต้องรอให้ศาลมีคำสั่งว่าโจทก์เป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนไม่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องขอให้ จำเลยแบ่งทรัพย์สินที่เป็นมรดกแก่โจทก์ได้

ตามคำพิพากษาดังกล่าว เป็นเรื่องที่ยายามีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินมรดกทันทีที่เจ้ามรดกตาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงเตนารมณของกฎหมาย แนวคิด หลักเกณฑ์ เกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดก และการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทบุตรสืบสันโลหิตและบุตรบุญธรรมภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะมรดก ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่ง ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยโดยวิเคราะห์จากเอกสาร จึงไม่ได้ระบุประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทางเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำวินิจฉัยของศาล ตำรา วารสารบทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม และเอกสารต่างๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาเป็นฐานความรู้ในวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบและประมวลผลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมเอกสารข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆอันเป็น ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์และตีความจากบุคคลอื่นแล้ว ได้แก่ กฎหมายลักษณะมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเอกสารข้อมูลสำคัญและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ รวบรวมมาจาก บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ความเห็นทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ คำพิพากษาศาลฎีกาเอกสารทางวิชาการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม และเอกสารต่างๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้บูรณาการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าเอกสารทางวิชาการต่างๆโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเปรียบเทียบตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) เพื่อสรุปประเด็นสำคัญๆดังต่อไปนี้

4.1 สิทธิในการรับมรดกและการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทบุตรสืบสายโลหิต

4.2 สิทธิในการรับมรดกและการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทบุตรบุญธรรม

4.3 ความเท่าเทียมกันซึ่งสิทธิในการรับมรดกและการระบมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานแต่ละประเภท

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงเจตนารมณ์ แนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ในการรับมรดกแทนที่ของผู้สืบสันดานประเภทต่างๆ ตามบรรพ 6 กฎหมายลักษณะมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางการตีความและการบ่งชี้กฎหมายของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์และศาล
3. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการแก้ไข ตีความ และบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเท่าเทียมกันของผู้สืบสันดานแต่ละประเภท

ผลการวิจัย

กฎหมายไม่ได้ให้บทนิยามคำว่า ทายาทไว้ว่าหมายถึงใคร คงกล่าวแต่เพียงว่าทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายที่เรียกว่าทายาทโดยธรรมกับทายาทโดยพินัยกรรมที่เรียกว่า ผู้รับพินัยกรรมตามมาตรา 1603 เท่านั้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกในกฎหมายลักษณะมรดก ตามป.พ.พ. มาตรา 1603 ได้กำหนดทายาทไว้สองประเภทคือ 1.ทายาทโดยธรรม ได้แก่ บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย เป็นสิทธินอกเหนือจากที่ระบุไว้ในพินัยกรรม บุคคลเหล่านี้ได้แก่ ผู้สืบสันดาน บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา รวมถึงคู่สมรสของผู้ตาย อันเป็นบุคคลธรรมดาที่มาตรา 1629 ระบุไว้ เป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกโดยอาศัยสิทธิของตนเอง คือ มีสิทธิรับมรดกโดยตรง นอกจากนี้ยังมีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยทางอ้อมคือการเข้ารับมรดกแทนที่และการสืบมรดก และ 2. ทายาทโดยพินัยกรรม หรือผู้รับพินัยกรรม คือบุคคลที่ผู้ตายระบุไว้ในพินัยกรรมให้

ได้รับมรดก อาจเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่ญาติหรือคู่สมรสของผู้ตาย หรืออาจเป็นนิติบุคคลก็ได้ ตามแต่ผู้ตาย จะกำหนดไว้ในพินัยกรรม(กิริติ,2554:32)

คำว่าผู้สืบสันดาน คือ ผู้ที่สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาทุกชั้นตามลำดับทายาทโดยธรรม 6 ลำดับ ใน มาตรา 1629 ของเจ้ามรดก คือ บุตร หลาน เหลน ลื้อ ลงไปจนกว่าจะขาดสาย โดยไม่จำกัดว่าจะสืบต่อกันกี่ ชั้น นอกจากนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 กำหนดว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้ รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้นให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมาย แห่งประมวลกฎหมายนี้ เมื่อวิเคราะห์ตาม ป.พ.พ. บรรพ 5 และ บรรพ 6 แล้วผู้สืบสันดานหรือบุตรที่มีสิทธิ รับมรดก ได้แก่

- 1) บุตรชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานชั้นสนิทที่สุดของเจ้ามรดกตามมาตรา 1629
- 2) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นผู้สืบสันดานตามมาตรา 1627
- 3) บุตรบุญธรรม ซึ่งถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเช่นกันตามมาตรา 1627
- 4) บุตรที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

สิทธิในการรับมรดกแทนที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ได้กำหนดว่า ถ้า บุคคลใดเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้า มรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานก็ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ ถ้าผู้สืบสันดานคนใดของบุคคลนั้นถึงแก่ ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกเช่นเดียวกัน ก็ให้ผู้สืบสันดานของผู้สืบสันดานนั้นรับมรดกแทนที่ และให้มี การรับมรดกแทนที่กันเฉพาะส่วนแบ่งของบุคคลเป็นรายๆ สืบต่อกันเช่นนี้ไปจนหมดสาย อย่างไรก็ตามเมื่อ พิจารณา มาตรา 1643 ซึ่งกำหนดให้สิทธิในการรับมรดกแทนที่นั้นจะมีได้เฉพาะผู้สืบสันดานโดยตรง บุพการี ไม่อาจรับมรดกแทนที่ได้ การที่บทบัญญัติมาตรา 1643 ใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” นั้น ก่อให้เกิดการ ตีความและแนวทางการพิจารณาคดีของศาลฎีกา ให้ผู้สืบสันดานโดยตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุศาสตร์ มาตรา 1643 หมายถึง ผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริง บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรม หาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม ดังนั้นการ ตีความและแนวทางการพิจารณาคดีของศาลฎีกาดังกล่าวทำให้บุคคลที่จะรับมรดกแทนที่ได้ต้องมี ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเจ้ามรดกเท่านั้น หากไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตกับเจ้ามรดกแล้วแม้จะมี ฐานะเป็นผู้สืบสันดานของทายาทตาม มาตรา1629 (1) (3) (4) และ (6) ก็ไม่อาจรับมรดกแทนที่

การที่บทบัญญัติมาตรา 1643 ใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” ซึ่งแตกต่างกับบทบัญญัติมาตราอื่นๆที่ ใช้เพียงคำว่า “ผู้สืบสันดาน” เท่านั้น ทำให้การตีความและการบังคับใช้กฎหมายไม่สอดคล้องกับหลักความ เท่าเทียมกันระหว่างผู้สืบสันดานประเภทบุตรสืบสายโลหิต กับ บุตรบุญธรรม ตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของ กฎหมาย อันก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำซึ่งสิทธิในการรับมรดกแทนที่ระหว่างผู้สืบสันดานโดยตรงกับบุตรบุญ ธรรมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

ควรปรับแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ที่ว่า”สิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันนั้นได้ เฉพาะแก่ผู้สืบสันดานโดยตรง” เป็นเพียงแค่ว่า ”ผู้สืบสันดาน” โดยไม่ต้องใช้คำว่าผู้สืบสันดานโดยตรง เพื่อให้เกิดการบังคับใช้และการตีความตามตัวบทกฎหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อม ล้ำ และความไม่เป็นธรรมกันระหว่างทายาทโดยธรรมกับบุตรบุญธรรมในการรับมรดกแทนที่กันของเจ้ามรดก

ควรมีการแก้ไขกฎหมายโดยระบุให้ชัดเจนว่าทายาทประเภทบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่ เช่นเดียวกับทายาทสืบสายโลหิตโดยตรง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันใน เรื่องสิทธิการรับมรดกแทนที่ระหว่างทายาททั้งสองประเภท

รายการอ้างอิง

- ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ, หลักกฎหมายมรดก, พิมพ์ครั้งที่ 2 (แก้ไขเพิ่มเติม), (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและ เอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559).
- กীরติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สำนัก อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2554).
- วรวิทย์ เทพทอง, สืบมรดกหรือรับมรดกแทนที่, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549)
- สุพจน์ ภูมานะชัย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา, (สมุทรสาคร: ไทยพัฒนรายวันการพิมพ์ ,2557)
- <http://deka.supremecourt.or.th/search>
- <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%94%E0%B8%81>
- <https://th.wikibooks.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%94%E0%B8%81/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%9B>
- <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%A3%E0%B8%94%E0%B8%81>
- <http://www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/e1288326033.pdf>